

**Intervjui s umjetnicima – autorima skulptura iz Parka
skulptura nastalih u sklopu Kolonije likovnih umjetnika
"Željezara Sisak": JOSIP DIMINIĆ**

Transkript intervjuja

Sisak, Caprag

21. rujna 2013. godine

Sudionici:

Josip Diminić, akademski slikar i kipar

Sagita Mirjam Sunara, docentica na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu

Snimatelj:

Ratko Vrbanus

Transkript izradile: Bernarda Đurić i Nikolina Lovrić, studentice 1. godine konzervacije-restauracije (ak. god. 2013./2014.)

Tekst ispravila i opremila: Sagita Mirjam Sunara (dovršeno u rujnu 2014. god.)

Sagita Mirjam Sunara i Josip Diminić ispred skulpture Objekt II koja se nalazi u parku između ulice Marijana Cvetkovića i ulice Braće Kavurić u Capragu (isječak iz video zapisa intervjuja, snimatelj: R. Vrbanus)

Sagita Mirjam Sunara:

Ja sam Sagita Mirjam Sunara s Odsjeka konzervaciju-restauraciju Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu. Nalazim se u Sisku, u velikom parku u naselju Caprag, nedaleko od [glavnog] ulaza u [nekadašnju] Željezaru [Sisak]. U ovome se parku nalazi nekoliko skulptura koje su nastale u sklopu Kolonije likovnih umjetnika "Željezara Sisak" između 1971. i 1990. godine. Iza mene je skulptura *Objekt II*, a njezin autor, gospodin Josip Diminić, je tu sa mnom.

Danas ćemo razgovarati o ovoj skulpturi i o još jednoj skulpturi koju je gospodin Diminić izradio [za vrijeme trajanja Kolonije], a to je skulptura *Krajputaš*. Kasnije ćemo se odšetati do te skulpture pa da i nju pogledamo. Cilj ovog našeg razgovora je prikupiti što više informacija o tome kako je skulptura [*Objekt II*] nastala, kako je tekla njezina izvedba od ideje, skice, do ovoga što danas imamo pred sobom. [Gospodine Diminiću], jako bismo voljeli čuti Vaše dojmove o njezinu sadašnjem stanju i Vaš pogled na njenu restauraciju sada i u budućnosti. Želimo upoznati materijale s kojima ste radili, značenje [Vašeg] djela, njegovu poruku...

Ali prije toga svega, [zamolit ću Vas] da nam se ukratko predstavite i da nam, kao uvod u ovaj intervju, kažete nešto o svom obrazovanju i radu...

Josip Diminić:

Rođen sam 17. lipnja 1937. [godine], a sedam je moja sretan broj... Rekao bih da sam u životu imao sreće, usprkos svemu... Kao dijete u selu, Sv. Lovreću Labinskom, dobio sam iz pjevanja pet, a iz crtanja tri. Onda sedmoljetka u Labinu; direktor škole Mandić i supruga njegova, direktorica dječjeg doma; u Labinu je bilo puno darovite djece, ali oni su mene uputili da idem na prijemni u Zagreb, i položio [sam] ispit. Među sto i nešto kandidata bio sam treći! Nakon toga, u školi primijenjenih umjetnosti imao sam sreće da je moj profesor bio Ivo Šebalj: sjajan čovjek, pedagog i veliki slikar. Sad bih malo bezobrazan bio, ali on je jednom prilikom, poslije studija i svega, kad smo se nalazili, rekao: "Znate, Vi ste, kolega, jedan od onih koji se u sto godina jedan rodi."

Ja sam znatiželjan da radim i uvijek izmišljam neke programe. Jedan od njih je – 1969. godine – profesor doktor akademik Branko Fučić i ja smo bili zamoljeni od Lucijana Martinčića, direktora turističko-hotelskog poduzeća, da damo prijedlog sadržaja u kulturi u Dubrovi. Ja sam tada dao prijedlog za kiparski simpozij: Mediteranski kiparski simpozij. Do sada je [u sklopu tog simpozija] realizirano devedeset i šest skulptura. Od toga, ako nije pretjerano govoriti, jedna je u Iloku, jedna u Vukovaru, u Zagrebu, u Pazinu, u Pišnu, u Labinu, u Racu, ali to je i dalje u vlasništvu Simpozija. I *Bijelu cestu*. Šesnaest autora je bilo do sada; jedan od njih je kolega Ante Rašić koji je sjajno odreagirao i dobio velika priznanja za taj projekt.¹

¹ Ante Rašić, *Bijela cesta – U iščekivanju kiše* (rad je realiziran 2008. godine, u sklopu trideset i šestog po redu Mediteranskog kiparskog simpozija).

A kako sam došao do ideje za tu cestu? Kad sam kao dijete u selu, kao mali klinac, uvijek sam želio tu cestu malo dotjerivati – nije bilo asfalta – i saditi ruže. I tako sam tu ideju prebacio u Dubrovu.

Naš kiparski simpozij u Dubrovi u Villachu, u Austriji – prije četiri godine, oprostite, bio sam sudionik "Simpozij o simpozijima svijeta" – među dvjesto simpozija u svijetu, labinski je proglašen među deset najboljih. Veliko priznanje...

Sagita Mirjam Sunara:

Veliko priznanje.

Josip Diminić:

S tim da Simpozij traje praktički četrdesettri godine. Problema ima uvijek, a problema i novčanih onda kad se ne radi. Jedan čovjek ne može sam.

Sagita Mirjam Sunara:

Jasno.

Josip Diminić:

I ovdje smo troje.

[Smijeh]

Sagita Mirjam Sunara:

Rekli ste [da je Mediteranski kiparski] simpozij pokrenut šezdeset i devete godine, jel da?

Josip Diminić:

Ideja.

Sagita Mirjam Sunara:

Ideja.

Josip Diminić:

1970. godine je započeo s radom, a prvi sudionici su bili Milena Lach, Ivan Kožarić i Antonio Paradiso iz Milana.

Sagita Mirjam Sunara:

Milenu Lach imamo i ovdje, u Parku skulptura [nastalih u sklopu Kolonije likovnih umjetnika "Željezara Sisak"]. I Kožarića, također.

Josip Diminić:

Da, i Kožarića.

Sagita Mirjam Sunara:

Vi ste sudjelovali u Koloniji likovnih umjetnika u Sisku 1979. godine?

Josip Diminić:

[Da.]

Sagita Mirjam Sunara:

Sjećate li se, možda, kako je do toga došlo? Je li postojao natječaj, jesu li Vas pozvali? Kako ste se za to zainteresirali?

Josip Diminić:

Kako sam ja, nekim čudom, predložen od povjesničara umjetnosti starije generacije da budem predsjednik Likovnih kolonija Hrvatske, imali smo tu, u Sisku, jednu sjednicu. Ne znam točne koje godine – da sad ne izmišljam datume, ima ih u podacima – i bio sam pozvan da budem sudionik [Kolonije], i jednostavno – radio sam tu.

Jučer, kad smo gledali dokumentarni film o Željezari Sisak,² s tim dragim ljudima koji su to proživljavali –o političkim parolama ne pričam – to je takav doživljaj bio impresivan: što su sve ti ljudi prošli i što su sve napravili. Prema tome, ovaj prostor u Sisku sa svim tim događanjima – Željezara i umjetnost – jedan veliki događaj. I to treba uvažavati. Hvala Vam što ste pokrenuli [ovaj projekt]. To jednostavno treba graditi u visine koje su neograničene. Mislim da je to na dobrom putu.

Sagita Mirjam Sunara:

Puno Vam hvala na riječima potpore! To nam jako puno znači.

Kad smo jučer bili ovdje, pogledali smo skulpturu koja se nalazi iza nas. U sklopu Kolonije [održane] 1979. godine Vi ste napravili ovu skulpturu i *Krajputaša*.

² Goran Dević (režiser), *Dvije peći za udarnika Josipa Trojka* (2012.); film je prikazan u sklopu Dana industrijske baštine grada Siska 20. rujna 2013. godine.

Josip Diminić:

Da.

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li napravili još koju skulpturu ili samo te dvije?

Josip Diminić:

Te dvije. Ljudi koji su radili u Željezari bili su mi suradnici. Ja sam s njima bio i određivao, zapravo je postojao čitav crtež – tko zna gdje je i kako [završio].

To iskustvo rada s ljudima – ne samo tu – i oko ovog *Krajputaša*, da ga tako nazovemo, bilo je veliko životno, ljudsko iskustvo, i profesionalno [također]. Sretan sam što sam bio tu i što ste nas sada opet okupili.

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li u Sisak došli s idejom što ćete realizirati ili ste o tome odlučili na licu mjesta, nakon [obilaska Željezarinih pogona i upoznavanja s radnicima]?

Josip Diminić:

Na licu mjesta. Kad sam vidio mogućnosti: materijal i ljude. I kad radim kamene skulpture, onda nemam uvijek ideju nego idem, krećem se do rezultata.

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li tada, a govorimo o 1979. godini, već imali iskustvo rada u metalu? [Jeste li već bili izradili koju skulpturu u tom materijalu?]

Josip Diminić:

U bronci, u kamenu, u plastici, u drvu u boji... Godine 1982. je počela keramika – cijela serija mojih ptica u keramičkim materijalima.

Sagita Mirjam Sunara:

Kad ste došli, na raspolaganju ste imali i prostorne i tehničke resurse, [a pod potonjim mislim na] alat i ljude. Kako je izgledala podjela posla kod ove skulpture?

Josip Diminić:

Bilo je bez sumnje dragocjeno. Ti ljudi, koji su imali svoju muku i radost – dijelili smo ju. Ja sam zahvalan što sam bio sudionik i što sam imao priliku da s tim ljudima

radi[m] i surađuje[m]. Ja nisam popustljiv. Ja sam vrlo zahtjevan, ako smijem reći, i ne dam se zbuniti kad radim.

Sagita Mirjam Sunara:

Čuli smo od nekih umjetnika da su se u procesu [izrade skulptura] tražili kompromisi. Radnici su, primjerice, ponekad inzistirali na tehničkoj savršenosti koja umjetniku nije odgovarala. Pamтите li neko takvo iskustvo? Ili ste odmah uspjeli pronaći zajednički jezik [s radnicima]?

Josip Diminić:

Mislim da smo odmah našli zajednički jezik i na neki način podržavali se.

Sagita Mirjam Sunara:

Vezano uz izbor materijala – debljinu ploča, odnosno [čeličnih] limova – jeste li odluku o tome donijeli nakon što ste prošli kroz pogone i vidjeli materijale koje imate na raspolaganju, ili je to bilo u dogovoru s majstorima, [radnicima koji su s Vama izrađivali skulpturu]?

Josip Diminić:

Dužan sam, ipak, reći da ja imam malu skulpturu ovakvu u drvu, u Labinu, u [svom] ateljeu.

Sagita Mirjam Sunara:

A [ova je skulptura] nastala prema tom predlošku?

Josip Diminić:

Tako je!

Sagita Mirjam Sunara:

To je vrlo važan podatak. Odmah se pribilježavam za jednu fotografiju tog rada!

Josip Diminić:

Kad bih znao gdje je sad! Možda je pokrivena drugim radovima i papirima, ali mislim da ju imam.

Sagita Mirjam Sunara:

Skicu ste, dakle, već imali, i [u Sisak ste došli] s idejom za rad. Jeste li radnicima s kojima ste radili dali nekakav tehnički nacrt? Kako je to izgledalo? Vi ste se upoznali s pogonom, dobili ste svoje ljude... Kako je izgledao stvaralački proces?

Josip Diminić:

Onakav kakav životno treba da bude: kreativan, prijateljski i ljudski. Ja često koristim frazu: "Čovjek mora biti dobar i vrijedan."

Sagita Mirjam Sunara:

I to je to!

Josip Diminić:

Ja sam zahvalan na ovom susretu i prilici da se to obnovi. To treba kvalitetnim bojama [obojiti], da se uopće ne može dogoditi da se ovo otvara na ovaj način. [Skulpturu] treba ispjeskariti i onda kvalitetnim bojama [obojiti]. Ja bih došao s tehnologijom prijedloga. Što se tiče *Krajputaša*, volio bih da bude srebrne boje.

Sagita Mirjam Sunara:

Njega ćemo još morati pogledati, da vidite sve.

Kad je [ova] skulptura bila gotova, kad su sve metalne ploče bile spojene, zavarene, sjećate li kakva je nakon toga bila nakon obrada metala? Je li se tada vršilo pjeskarenje? Je li se nanosila temeljna boja? Sjećate li se tih detalja?

Josip Diminić:

Samo u slučaju spojeva; ako je trebalo, onda se malo brusilo da se to na neki način oplemeni i [da se] definira forma. To je bilo, recimo, u ovakvim slučajevima... I bilo gdje drugdje, jer ja sam zahtjevan jako prema sebi, a onda i prema drugima.

*Sagita Mirjam Sunara i Josip Diminić pored skulpture Objekt II
(isječak iz video zapisa intervjua, snimatelj: R. Vrbanus)*

Sagita Mirjam Sunara:

Da, da to bude tehnički kako treba.

Josip Diminić:

I likovno!

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li Vi bili tu sve dok skulptura nije bila obojena?

Josip Diminić:

Ne znam dal' sam bio. Možda jesam, ne mogu tvrditi, ali sam bio dok se nije realiziralo.

Sagita Mirjam Sunara:

Jesu li radnici dobili skicu na kojoj je bilo označeno [kako koja ploha treba biti obojena]?

Josip Diminić:

Da. Ovaj... Ja sam od najranijeg djetinjstva počeo crtati... Kad sam čuvao ovce, onda sam gledao brodove... Ja uvijek motam i uvijek stvaram programe ili radim bez skice, najčešće sa studijama crteža; tek tada [slijedi] realizacija u materijalu. Ne mogu se točno sjetiti svih detalja, ali to je moj osnovni pristup.

Sagita Mirjam Sunara:

Da, to mi je jasno. No tada [zasigurno] nije postojala takva paleta boja kao što je imamo danas?

Josip Diminić:

Ali znate što, vidjeli ste dio moje monografije? Godine 1970. već su počele druge, treće moje skulpture u boji... Boja je bila sa mnom. Kad sam imao izložbu u Austriji, u Beču, 1971. godine sam na putu gledao automobile: bili su narančasti, crveni, plavi... To je bilo – stalno mi se motala u glavi boja onoga gdje sam prolazio... I zgrade, arhitekture i tako [dalje].

Sagita Mirjam Sunara:

[Evo što me zanima]: ako je [bojenje] bilo prepušteno radnicima, da oni to izvedu prema Vašem nacrtu, jesu li koristili najobičniju crvenu boju koju su imali [pri ruci] ili se od njih očekivalo da [vjerno] slijede [Vaše upute i nabave boju kakvu ste zamislili]?

Josip Diminić:

Vjerujem [da su birali materijale] prema svojim u mogućnostima.

I ova manja skulptura; mislim da je treba obnoviti na pravi način i s pravim bojama.

Sagita Mirjam Sunara:

Ova skulptura, gledamo li njene dimenzije, nije galerijski izložak. Bila je rađena s namjerom da je se izloži na otvorenom?

Josip Diminić:

Apsolutno!

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li već tada znali gdje će [biti izložena]? Jeste li sudjelovali u odlučivanju [o tome gdje će se postaviti]?

Josip Diminić:

Ne!

Sagita Mirjam Sunara:

Ne?

Josip Diminić:

Ne, ali je dobro mjesto.

Sagita Mirjam Sunara:

Zadovoljni ste s [ovom] lokacijom?

Josip Diminić:

Jesam.

Sagita Mirjam Sunara:

I kako komunicira s drugim skulpturama [koje je okružuju], i s okolišem?

Josip Diminić:

Pa, ovaj...

Sagita Mirjam Sunara:

Čini li Vam se sretan [taj spoj]?

Josip Diminić:

Mislim da ima dobru poziciju pogleda. Kad dobije jednu intenzivnu boju, ona će propjevati.

[Smijeh]

Josip Diminić:

K'o cvijeće u boji!

[Smijeh]

Sagita Mirjam Sunara:

Onda će to vjerojatno vrijediti i za drugu [Vašu] skulpturu.

Sjećate li se koliko je dugo trajao Vaš boravak u Sisku [1979. godine]?

Josip Diminić:

Negdje oko dvadeset dana.

Sagita Mirjam Sunara:

Dvadesetak dana.

Josip Diminić:

Ne znam više precizno.

Sagita Mirjam Sunara:

Koju ste skulpturu prvu radili: ovu ili [onu manju]?

Josip Diminić:

Ovu.

Sagita Mirjam Sunara:

Ovu ste napravili prvu.

Josip Diminić:

Da.

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li obje skulpture radili s istim [ljudima]?

Josip Diminić:

Da. Isti ljudi, dvoje ili troje njih.

Sagita Mirjam Sunara:

I sve je realizirano unutar Željezare, u njihovim pogonima, s njihovim ljudima?

Josip Diminić:

Da, u radionici tamo. Ja s njima... Imao sam sreće, imao sam smještaj tu, boravak i sve... Treba, zapravo, zahvaliti prilikama koje čovjek u životu ima.

Sagita Mirjam Sunara:

Da, apsolutno. Sjećate li se možda nekih tehničkih podataka vezano uz izvedbu ove skulpture? Rekli smo, primjerice, da su ploče bile spajanje varanjem...

Josip Diminić:

Da... Ne, ne vidim neki poseban razlog niti problem. Bilo je manje-više normalno.

Sagita Mirjam Sunara:

Normalne situacije...

Kažete, kad se skulptura postavljala ovdje, nisu Vas konzultirali?

Josip Diminić:

Ne sjećam se. Ne. Meni je drago da ima ovu bazu...

Sagita Mirjam Sunara:

Upravo sam to htjela pitati: je li Vam taj betonski podest [prihvatljiv]?

Josip Diminić:

To je u redu. Možda sam ja sugerirao to, *možda*, ne sjećam se. Kad se bude pjeskarilo, molit ću da se ovo ne restaurira, nego da se očisti pjeskarenjem, poput kamenih skulptura.

Sagita Mirjam Sunara:

Pitat ću Vas nešto vezano uz boju. Postoje različiti načini na koje se boja može nanositi na površinu: kistom, sprejanjem, valjkom... Jeste li [Vi u tom smislu] imali kakav zahtjev? Jeste li željeli, primjerice, da površina bude skroz zaglađena, da se potezi kista ne vide?

Josip Diminić:

Koliko znam, to se špricalo.

Sagita Mirjam Sunara:

Nanosilo se sprejanjem?

Josip Diminić:

Nije se nanosilo kistom.

Sagita Mirjam Sunara:

Da...

Josip Diminić:

To je norma kao što pituri rade, a i ja. Čak sam i svoje skulpture u boji sâm bojio raznim sprejevima koje sam kupovao na različitim mjestima...

Sagita Mirjam Sunara:

Ponekad je umjetnicima jako važno da se vidi da je to baš njihov trag, potez njihove ruke, [zato pitam]...

Josip Diminić:

E sad bi ja nešto rekao: kad radim skulpturu, moj trag je kad ja doživim da je ona gotova. A sve te pripreme, one su dio toga kretanja.

Sad sam se sjetio: kad sam radio *Sv. Nikolu* za Kraljevicu – brončana skulptura visoka četiri metra i sedamnaest centimetara – ja sam svaki detalj doživljavao. Nije bilo improviziranja: bilo je duhovno doživljeno u najmanjim nijansama, i to vrijedi za svaku skulpturu koju radim.

Sagita Mirjam Sunara:

Dakle, morate postići duhovno zadovoljstvo da biste znali da je rad gotov...?

Josip Diminić:

Apsolutno.

Sagita Mirjam Sunara:

Završen...

Josip Diminić:

Ja, kad osjećam – ja moram to doživjeti. I onda tri dana kad mislim da je gotovo, sumnjičav sam prema sebi i prema tom radu. Nakon tri dana zaboravljam sumnju i prihvaćam [smijeh]. Ne znam da li me razumijete...

Sagita Mirjam Sunara:

Razumijem [smijeh].

Josip Diminić:

Malo frfljam, al' dobro.

Sagita Mirjam Sunara:

Moram se [ponovno vratiti na] tehničke [pojedivosti]. Vezano uz kvalitetu boje, u smislu [njenog izgleda, je li ova skulptura trebala biti] sjajna ili...

[Lavež psa]

Josip Diminić:

Mat.

Sagita Mirjam Sunara:

Mat. Oprostite, imamo jednog četveronožnog posjetitelja Parka skulptura!

Josip Diminić:

On isto će bit prisutan s nama.

[Smijeh]

Sagita Mirjam Sunara:

Da, i on će bit zabilježen... Još jedno pitanje [o boji]: je li donja strana skulpture trebala biti [premazana nekim zaštitnim premazom]?

Josip Diminić:

Uvijek treba da bude! Kad se rade skulpture u metalu na otvorenom, prije svega sve treba očistiti pjeskarenjem. Imam suradnike... Hoće li izolacija, tj. zaštita, biti s lanenim uljem ili nekim drugim materijalom – bit će ono što treba. Nakon toga slijedi bojenje.

Sagita Mirjam Sunara:

Kad ste otišli iz Siska, nakon Kolonije, [ova] skulptura još nije bila obojena. [Što je sa skulpturom] *Krajputaš*, je li ona bila završena ili je i to ostavljeno da čeka [bojenje]?

Josip Diminić:

Ona je uglavnom isto čekala na svoj način. Ni ta skulptura nije bila odmah definirana po mojim željama, ali bit će.

Sagita Mirjam Sunara:

I tamo je bilo nekih odstupanja od Vaše zamisli?

Josip Diminić:

Ne, ne.

Sagita Mirjam Sunara:

Kod *Krajputaša*?

Josip Diminić:

Nije, nije.

Sagita Mirjam Sunara:

Dobro...

Josip Diminić:

Možda bih ja, sad da radim, da bude veći za metar još.

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh] Samo to? Kad ste radili skulpturu [*Objekt II*], je li Vas zabrinjavalo to što će ona s vremenom promijeniti izgled, da će boja izbljediti?

Josip Diminić:

Nije. Ne.

Sagita Mirjam Sunara:

Niste razmišljali o tome?

Josip Diminić:

Ne, nije bilo takvih briga i strahova... Vjerovao sam da će sve biti kako treba, ali ovo nije adekvatno zaštićeno.

Sagita Mirjam Sunara:

Nije ni zaštićeno niti je bilo održavano...

Josip Diminić:

Upravo to.

Sagita Mirjam Sunara:

Ovo je primjer ekstremno oštećene skulpture; sad ćemo pričati o oštećenjima i onečišćenjima... Što bi po Vama bio prihvatljiv stupanj promjene? Neka promjena je, [naravno], nužna: boja će, [znamo], izbljediti... [Zanima me] u kojem momentu ta promjena Vama postaje neprihvatljiva i počinje narušavati Vašu izvornu ideju?

Josip Diminić:

Mislim da postoji tehnologija i za bojenje metala, da to manje-više može biti trajno, ako [umjetnina] nije namjerno oštećena – a to može biti uvijek.

Sagita Mirjam Sunara:

Jučer ste imali priliku pogledati i obići ovu skulpturu... [Vidimo] puno problema: grafite, ljuštenje boje, koroziju na mjestima gdje je boja otpala pa je metal eksponiran...

Josip Diminić:

Ja sam bio sretan što sam je vidio, i da vidim kakva je. Nije mi smetalo ovo što sam doživio, da je toliko oštećena. Jednostavno: bilo je dobro da smo došli, da sam je vidio i da će se obnoviti.

Sagita Mirjam Sunara:

Jučer ste rekli da ste zadovoljni s tim šta je forma sačuvana.

Josip Diminić:

Apsolutno! Pa to i je bitno, da. Ovdje će trebati dodati varenjem... Vidim da je oštećena...

Sagita Mirjam Sunara:

Da, [taj je dio izjeden hrđom]...

Diminić Josip:

To će se povezati s bazom.

Sagita Mirjam Sunara:

Oštećenja ima jako, jako puno; nečistoće također. Što Vam [na skulpturi] najviše odvlači pažnju? Maločas ste spomenuli strukturalna oštećenja u donjem dijelu, na spoju s bazom... Da li bi takva oštećenja trebalo sanirati da bi se postigla bolja čitljivost forme, odnosno skulpture?

Diminić Josip:

To se mora sanirati, i uz moje prisustvo... Ima u arhitekturi – recimo u Šibeniku kad sam bio, i u Splitu, Labinu osobito – vidim neka drvena vrata gdje je boja već oštećena i od vremena nestaje, ali to postaje likovno djelo samo za sebe.

Sagita Mirjam Sunara:

[No] ovoj skulpturi to ne bismo željeli?

Diminić Josip:

Ne.

Sagita Mirjam Sunara:

Ne. [Smijeh] Evo još jedno pitanje, više u domeni filozofskog, za razmišljanje: gdje je po Vama granica između starenja i propadanja? Što bi Vam bilo prihvatljivo, a što neprihvatljivo oštećenje kada su u pitanju Vaša djela?

Josip Diminić:

Život, vrijeme kroz život gradi sve nas... Kamene skulpture, primjerice, primaju patinu – da li je to nečistoća, vrijeme, vlaga... Ja sam konzultirao jednog tehnologa, našeg čovjeka iz Like koji radi u Beču na restauraciji kamenih skulptura; doveo sam ga u

Dubrovu da nam kaže što da radimo. "Pusti, to je dobro tako," [kazao je]. Ti nanosi sivog, patine, vlage i tako dalje, to zapravo gradi.

Sagita Mirjam Sunara:

Da.

Josip Diminić:

Kao i čovjeka kroz život...

Sagita Mirjam Sunara:

Dakle, kod vaših kamenih skulptura takve su Vam stvari prihvatljive. Smatrate ih patinom?

Josip Diminić:

Da. Apsolutno.

Sagita Mirjam Sunara:

A ako postoji strukturno oštećenje, ako je neki komad odlomljen ili nedostaje?

Diminić Josip:

To je drugo: to treba restaurirati. Kad sam radio velikog vola u Poreču – četiri metra i sedamnaest je dug – i kad je došao blok kamena – pedeset i pet tona, jedva ga je dizalica, metalka, iz Maribora uspjela tamo dovesti – konobari u hotelu Parentium, hotelu A kategorije, [rekli su]: "Šta će to nama, mogli smo jednog balzamiranog vola dovest!"

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh]

Josip Diminić:

A moj vol je uspio.

Sagita Mirjam Sunara:

Četiri i sedamnaest... Koliko ste rekli da je *Sv. Nikola* bio visok?

Josip Diminić:

Četiri metra i sedamnaest centimetara.

Sagita Mirjam Sunara:

Sedamnaest! Ima nešto u tom broju sedamnaest. [Smijeh]

Josip Diminić:

Da, ima: ja sam rođen sedamnaestoga lipnja.

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh] Dobro. Zadržat ćemo se još malo na priči o prihvatljivom; što je za Vas prihvatljivo, koji stupanj propadanja [tolerirate]? Imate puno drvenih polikromiranih skulptura. Kad dođe do oštećenja boje ili završnog sloja, [na primjer] ako se izgubi sjaj, je li to nešto što bi ste željeli da se promijeni, da bude u skladu s izvornom idejom?

Josip Diminić:

Normalno je da se [nešto] ošteti u transportu, ovisi, je li, o domaćinu koji organizira [izložbu]. Neke stvari moramo obnoviti. Neke skulpture moramo obnoviti.

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li imali slučaj da ste neku skulpturu morali u cijelosti ponovno prebojiti ili su to uvijek bile [samo] lokalne intervencije?

Josip Diminić:

To ne pomaže: treba cijelu formu obnoviti.

Sagita Mirjam Sunara:

To nam je zanimljivo i važno. [Vratit ćemo se opet ovoj skulpturi,] moramo je još prodiskutirati. Kako sam rekla, u planu je da se ona dogodne restaurira... Kad je ovako pogledamo, Vaš je osjećaj da bi trebalo obnoviti bojani sloj i sanirati postojeća strukturalna oštećenja. Podest se ne bi dirao; njega bi, [kažete,] samo trebalo očistiti?

Josip Diminić:

Najprije bih Vas pohvalio, jer imate sjajan ljudski, topli pristup, intelektualni, i to pomaže. Moram priznati da nisam dovoljno koncentriran pa imam sreću da ste Vi tu,

i prijatelj...³ Zato sam zamolio da mi tekst [pošaljete na uvid], da sebe ispravim, ako bude trebalo, jer volim pisati.

Sagita Mirjam Sunara:

Jasno mi je potpuno. I ja imam...

Josip Diminić:

Dobro.

Sagita Mirjam Sunara:

... isti osjećaj. Nemojte uopće brinuti o tome.

Josip Diminić:

Ne brinem.

Sagita Mirjam Sunara:

Je li neko Vaše djelo do sada bilo restaurirano? Čuli smo da je bilo skulptura koje su bile oštećene u transportu, i da je bilo potrebe za [restauratorskom] intervencijom. Je li možda neka [Vaša] javna plastika već zatrebala pomoć restauratora?

Josip Diminić:

Ja manje-više pratim; recimo, jedna skulptura – dva tijela, velika je oko dva metra i obojena u srebrnu plastičnu boju – i ona je... Ljudi vole dirati, znate, [onda od toga] i malo od vremena... Ali ja čekam do kad je nužno da interveniram.

Sagita Mirjam Sunara:

Možete li to pojasniti? Kada znate da je nužna intervencija? To mi je jako zanimljivo.

Josip Diminić:

Sad ću reći malo neskromno: ja sam pismen u tome.

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh]

³ Govori o snimatelju, Ratku Vrbanusu.

Josip Diminić:

Jeste li razumjeli?

Sagita Mirjam Sunara:

Uvijek je stvar osjećaja.

Josip Diminić:

Osjećaja, doživljaja, pristupa.

Sagita Mirjam Sunara:

No restauratorima koji će za sto godina raditi na tim skulpturama bi bilo jako važno da znaju gdje je ta fina granica? Ima li to, možda, veze s opsegom [oštećenja], ili promjenom izgleda, ili narušenom čitljivosti? Krije li se tu negdje tajna?

Josip Diminić:

Znate što, na moju širinu obaveza i programa, ja sam i s restauratorima surađivao ili bolje rečeno vidio i bio prisutan kad su oni, recimo, restaurirali drvenog Krista ili nešto drugo, tako da je to prirodan proces i ima vrlo kvalitetnih ljudi koji znaju to raditi kako treba.

Sagita Mirjam Sunara:

Kratko ćemo se još jednom vratiti u 1979. godinu kada ste boravili ovdje u Sisku i [sudjelovali] u Koloniji likovnih umjetnika. S Vama je bilo još nekoliko umjetnika – kipara. Možda ste vidjeli njihov rad [ili] neka njihova djela. Petar Barišić, sjećate [li se njega]?

Josip Diminić:

Nije bio...

Sagita Mirjam Sunara:

Nije bio kad i Vi? Možda nije bio u istom sazivu. Jure Labaš?

Josip Diminić:

On je bio...

Sagita Mirjam Sunara:

Poznato Vam zvuči?

Josip Diminić:

Mi se znamo iz Akademije, [bio je] nešto stariji kolega; on je bio Kožarićev; prije toga radio... Ne mogu točno znati – ako postoji dokumentacija – tko je [sve] bio te godine.

Sagita Mirjam Sunara:

Da, da.

Josip Diminić:

Jure Labaš, možda je bio prije mene.

Sagita Mirjam Sunara:

U ovom ovdje parku, nedaleko od nas – možemo je poslije i pogledati – [nalazi se] skulptura Jure Žaje. [Jeste li bili u isto vrijeme u Koloniji?]

Josip Diminić:

Ne, ne.

Sagita Mirjam Sunara:

Ne? Dobro. Kolonije su u pravilu završavale grupnom izložbom, odnosno izložbom radova [koji su te godine nastali]. Jeste li sudjelovali [na toj izložbi]? Jesu li Vaši radovi bili izloženi, sjećate li se toga?

Josip Diminić:

Ne...

Sagita Mirjam Sunara:

Jeste li bili pozvani [na tu izložbu]?

Josip Diminić:

Ne. Nisam upoznat.

Sagita Mirjam Sunara:

Niste upoznati s tim... Pada li Vam još nešto na pamet što bi nama, restauratorima, moglo pomoći da bolje razumijemo Vašu skulpturu i njenu poruku? Nešto o kontekstu radova koje ste u to vrijeme radili? [Temama koje su] Vas tada zaokupljale?

Josip Diminić:

Svi mi što radimo – [a] ne moramo svi biti likovni umjetnici – trebamo raditi s ljubavlju. Ja sam mojim studentima, a kod mene ih je diplomiralo oko stotinu na kiparstvu, prva misao je bila: zavolite ono što radite, volite raditi. Imajte ljubav prema radu i to onda ide normalno. Nema druge, osim znanja, ljubavi i dobrote. Anti Boga, kak' sam bio pametan!

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh] Tu je sve sadržano... Mene je interesiralo je li ova skulptura ili radovi [koje ste napravili u sklopu Kolonije], jesu li oni bili dio nekog šireg ciklusa?

Josip Diminić:

To je bio dio mog programa skulptura u boji. Ona je imala sama tu formu – druge, inače, imaju organsku formu – a[li] i ovo je dio mene, jer uvijek imam sklonost za arhitekturu.

Sagita Mirjam Sunara:

Da, [spomenuli ste] primjer kad ste Vi i projektirali trg...

Josip Diminić:

Sv. Nikolu s trgom u Kraljevici.

Sagita Mirjam Sunara:

Zato mi je i [bilo] zanimljivo [pitanje]: kako, [po Vama], ova skulptura funkcionira u prostoru, budući da imate snažan osjećaj za [prostor]...

Josip Diminić:

Jako dobro – dobar prostor. Ja vjerujem da će, kad bude obnovljena onako kako treba, biti pravi doživljaj.

Sagita Mirjam Sunara:

Jučer ste stigli u Sisak nakon puno godina, je li tako?

Josip Diminić:

Da.

Sagita Mirjam Sunara:

Kakvi su Vam bili dojmovi? [Je li Vam dolazak ovdje pobudio neke uspomene?] Kakav Vam je općenito bio osjećaj?

Josip Diminić:

Susret s Vama, s Almom, s projekcijom filma, i ovi parkovi koji su kvalitetno, recimo to tako, sređivani, obnovljeni: jedan optimistični doživljaj koji Sisku i svima nama nudi jedan uzlet u budućnost. Kvalitetan uzlet u svemu.

Sagita Mirjam Sunara:

Puno hvala! Želite li još nešto dodati?

Josip Diminić:

Ja bih želio da ljudi žive u miru i da budu dobri jedni drugima.

Sagita Mirjam Sunara:

To ste krasno rekli. S ovim ćemo prvesti [prvi] dio intervjua kraju. Ja ću Vam zahvaliti na vremenu koje ste [za nas] izdvojili, na trudu da dođete u Sisak... Puno, puno hvala na tome i na ovom intervjuu. A sad ću predložiti da [prošetamo do] druge Vaše skulpture pa ćemo i njeno stanje zajednički analizirati...

[Prekid snimke.]

Sagita Mirjam Sunara i Josip Diminić pored druge umjetnikove skulpture koja je nastala u sklopu Kolonije likovnih umjetnika "Željezara Sisak"; skulptura se nalazi u Ulici Marijana Cvetkovića, na zelenoj površini između kolnika i nogostupa (isječak iz video zapisa intervjua, snimatelj: R. Vrbanus)

Sagita Mirjam Sunara:

Sada se nalazimo pored skulpture koja se, ako se ne varam, zove *Krajputaš*, a Vi ćete me ispraviti ako to nije točan naziv.⁴

Josip Diminić:

Ima dobro ime, možda i je od mene [smijeh]. Dobro, dobro. Na dobrom je mjestu, u tom duhu je postavljeno.

Sagita Mirjam Sunara:

Kao ni kod skulpture *Objekt II*, ni ovdje niste sudjelovali o odlučivanju o poziciji...

Josip Diminić:

Ne, nisam. Ne bih rekao da nisam na neki način bio konzultiran, ali ja, čim razmišljam o njoj, vidim ju cijelu srebrnu. Zaštićena boja koja je trajnija.

⁴ Ova se skulptura u katalogu izložbe IX. Kolonije likovnih umjetnika Metalurškog kombinata "Željezara Sisak" (28. prosinca 1979. – 15. siječnja 1980.) spominje pod nazivom *Krajputaš*, dok se skulptura *Objekt II* u tekstu naziva jednostavno – *Objekt*. Ispod fotografije koja je reproducirana na suprotnoj stranici, međutim, piše da je riječ o skulpturi *Objekt II*. U članku "Stvaranje i osmišljavanje u neposrednom" objavljenom u *Vjesniku Željezare* 12. listopada 1979. godine (autor teksta je J. Buinac) navodi se da je J. Diminić u Koloniji izradio dvije skulpture: *Objekt I* i *Objekt II*, ali se ne objašnjava koja je koja. Ako prihvatimo da se veća skulptura zove *Objekt II*, onda bi manja skulptura trebala biti *Objekt I*.

Sagita Mirjam Sunara:

Razgovarat ćemo sada malo o tome. Ovo je skulptura koja je nastala u sklopu iste Kolonije kao i *Objekt II*. Imamo dolje i Vašu signaturu: "JD.79."

Josip Diminić:

Točno.

Sagita Mirjam Sunara:

Sjećate li se nekih pojedinosti o izradi ove skulpture?

Josip Diminić:

Mislim da je [sve teklo] normalno... Svi mi što radimo, kao i Vi svoj posao, moramo znati i vidjeti što hoćemo i kako hoćemo. To je prirodan proces.

Sagita Mirjam Sunara:

Jesu li Vaše skulpture bile zamišljene kao par ili su, možda, pratile istu zamisao?

Josip Diminić:

One su u svakom slučaju podržavaju, i obiteljski su prisutne.

Sagita Mirjam Sunara:

Ali nisu trebale biti izložene na istom [mjestu], fizički blizu jedna drugoj?

Josip Diminić:

Ne. Bolje ne.

Sagita Mirjam Sunara:

Je li *Krajputaš*, da ga tako zovemo, na pravom mjestu?

Josip Diminić:

Na pravom mjestu.

Sagita Mirjam Sunara:

I on je bio zamišljen kao javna plastika, odnosno kao rad koji će biti izložen na otvorenom prostoru?

Josip Diminić:

Apsolutno.

Sagita Mirjam Sunara:

Njega ste također radili u suradnji s djelatnicima [Željezare Sisak]?

Josip Diminić:

Tim ljudima koji su radili i ovu arhitekturu, 'ajmo tako reći. Ja sada, ja sad mislim da je ona veća, viša jel'...

Sagita Mirjam Sunara:

Tako Vam je ostalo u sjećanju?

Josip Diminić:

U željama...

Sagita Mirjam Sunara:

U željama... Kad ste odlazili iz Željezare 1979. godine, je li skulptura bila obojena ili nije?

Josip Diminić:

Ne.

Sagita Mirjam Sunara:

Ni jedna ni druga?

Josip Diminić:

Ne.

Sagita Mirjam Sunara:

Ali ste ostavili smjernice [za njihovo bojenje]?

Josip Diminić:

Da. Znae, dođu novi programi i nove obaveze... Stalno me [negdje] zovu; ja se nikad u životu nisam nudio. I ne stigne čovjek svugdje. Bio sam na mnogim simpozijima, i u Slovačkoj, i u Austriji, i amo i tamo... Bio sam pozvan i u Kanadu, Južnu Ameriku, Japan, ali ne može čovjek svugdje... U Kini sam bio, to sam Vam se i pohvalio. Ja sam bio predstavnik Hrvatske za kulturu i prosvjetu 1988. godine. To je čudesan doživljaj. Na sreću, ostvario sam knjigu putopisa *Ljepoti je mjesto u Kini*.⁵ Kad sam svoju prvu monografiju pokazao u Pekingu na Akademiji likovnih umjetnosti, studenti i profesori odmah su rekli: "Vi ćete biti naš gostujući profesor." Ja sam već zamišljao kako ću sa studentima ići u Zabranjeni grad raditi skice za skulpture... No kod nas je došao rat – 1989. godine već su se najavljivali problemi – i nisam mogao otići...

Sagita Mirjam Sunara:

Opet ću Vas vratiti u Sisak; iz daleke Kine – u Sisak. Nakon toliko godina, sad ponovno vidite ovu skulpturu. Nije u puno boljem stanju od *Objekta II*. Što Vam ovdje upada u oči kao osobit problem?

Josip Diminić:

Ja ne vidim uopće veliki problem.

Sagita Mirjam Sunara:

Ljuštenje boje?

Josip Diminić:

Samo treba pjeskarenjem skinuti boju do temelja i obnoviti na pravi način.

Sagita Mirjam Sunara:

Što mislite o ovim zonama gdje je [metal jako korodirao] zbog vlage?

Josip Diminić:

To se lako malo varenjem skine i doda koliko treba, da ne propada [dalje]. To nije neki problem...

⁵ Diminić, Josip; *Ljepoti je mjesto u Kini* [The Beauty Belongs to China], Meandar : Zagreb, 2007.

*Umjetnik pokazuje koje oštećenje treba sanirati
(isječak iz video zapisa intervjua, snimatelj: R. Vrbanus)*

Sagita Mirjam Sunara:

No željeli biste da to opet budu ravne forme...

Josip Diminić:

Apsolutno.

Sagita Mirjam Sunara:

I zatvorene...

Josip Diminić:

I zatvorene.

Sagita Mirjam Sunara:

A postament? [Njegove] dimenzije? Činjenica da je [skulptura] izdignuta...?

Josip Diminić:

U redu, normalno. Ovi elementi koji drže [skulpturu], ne znam kako ću njih tretirati. Izgledaju kao noge.

Sagita Mirjam Sunara:

Oni su vjerojatno naknadno dodani...

Josip Diminić:

Da. Morali su, da.

Sagita Mirjam Sunara:

Prilikom montaže...

Josip Diminić:

Mada je moguće, oprostite...

Sagita Mirjam Sunara:

Ne, ne, samo recite.

Josip Diminić:

Da se šarafi stave [tako] da se ne vide, i da ih se fiksira u beton.

*Čelične pločice koje, prema umjetnikovu mišljenju, narušavaju čistoću forme
(isječak iz video zapisa intervjua, snimatelj: R. Vrbanus)*

Sagita Mirjam Sunara:

Da. Jer Vam [ove nogice] malo nagrđuju [skulpturu].

Josip Diminić:

Ne bih rekao [da je nagrđuju]. Ali bi bilo čišće.

Sagita Mirjam Sunara:

Dakle, kod ove skulpture treba naglasiti čistoću forme?

Josip Diminić:

Kao sve u životu: i cvijeće, i priroda, i lišće, i čovjek... Ja ću ponovit: sretan je onaj koji Vas ima!

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh.]

Josip Diminić:

Ja Vam to ponavljam s uvjerenjem.

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh.] Hvala!

Josip Diminić:

Jer Vi, ovakav zanos u pristupu... [Jedan] bivši televizijski režiser je radio emisiju sa mnom: da li ljudi dobro vole ili tako nešto... Četrdeset i pet minuta na televiziji, sa televizijom; onda Petar Krelja je radio, čujte... Tako da, stalno me hoće... Al dobro, njihov problem.

Sagita Mirjam Sunara:

Odazvali ste se našem pozivu u Sisak i na tome smo Vam jako zahvalni. Mislim da ćemo s ovim privesti naš intervju kraju. Hvala što ste odvojili svoje dragocjeno vrijeme i doputovali u Sisak. Nadam se da Vam je ovo iskustvo bilo zanimljivo i da ćete iz Siska otići s pozitivnim utiscima.

Josip Diminić:

Sad mi pada na pamet da Vam kažem da je ovaj susret i ovaj boravak zapravo poticaj za nova kreativna kretanja.

Sagita Mirjam Sunara:

Apsolutno. To je divno! Drago mi je da smo malo doprinijeli Vašem stvaralačkom radu.

Josip Diminić:

Puno, puno... Šteta da nas nema više ovakvih [smijeh].

Sagita Mirjam Sunara:

[Smijeh.] Puno, puno Vam hvala!